

Sosiologiaa ehyttämässä

Jani Erola & Pekka Räsänen
(toim.): *Johdatus sosiologian perusteisiin*. Helsinki:
Gaudeamus, 2014, 271 s.
ISBN 978-952-495-320-7

Sosiologian perusteita suomeksi esittelevän teoksen ilmestyminen on aina merkkitapaus. Perusoppikirjojen asema sosiologiassa on ollut perinteisesti vahva etenkin, jos ne ovat olleet kurssi- ja pääsykoekäytössä. Silloin johdatuskirjat ovat muodostuneet keskeiseksi osaksi sosiologien sukupolvikokemusta: joillekin innostuksen sosiologiaan on synnyttänyt Allardtin *Sosiologia*, toisille Sulkusen *Johdatus sosiologiaan* tai Saariston & Jokisen *Sosiologia* ovat olleet merkityksellisiä teoksia. Sosiologian yleisesityksiä ei myöskään julkaista ihan alituisen, joten jokainen kirja on siksikin tärkeä. Ottakaamme

siis ilolla vastaan Jani Erolan ja Pekka Räsänen toimittama *Johdatus sosiologian perusteisiin* ja katsokaamme mielenkiinnolla, millaiseen sosiologiaan se lukijansa johdattaa ja millaista sosiologisukupolvea se kasvattaa.

Kirja koostuu 18 kirjoittajan työstämästä 16 luvusta ja niiden muodostamasta kuudesta, laajemmasta osiosta: sosiologia yleisenä yhteiskuntatieteenä, sosiaaliset rakenteet, sosiaalinen vuorovaikutus ja instituutiot, sosiaalipolitiikka ja muuttuva yhteiskunta sekä nykyajan sosiologia. Esipuheessa kirjan sisällöllisiä ja rakenteellisia ratkaisuja taustoitetaan sanomalla, että kirja esittelee sosiologiaa yhteiskuntaa tutkivana ja sen ilmiöitä tarkastelevana empiirisenä tieteenalana keskittyen kuvaamaan 2010-luvun sosiologisen tutkimuksen kannalta keskeisiä osa-alueita ja niissä tehtyä empiiristä tutkimusta. Päätävässä luvussa vielä tarkennetaan, että kirja johdattaa luki-

jan ”2000-luvun sosiologian olennaisten peruskysymysten äärelle”. Mitä ne siis ovat?

Kirjan esipuheessa kerrotaan, että ”nykyisen suomalaisen sosiologian tärkeimpiä tutkimuskohteita ovat sosiaalinen eriarvoisuus sekä yksilöiden ja laajempien ryhmien keskinäinen vuorovaikutus. Niinpä teoksessa painottuvat rakenteisiin ja instituutioihin perustuvat käsitteet ja tutkittavia ilmiöitä koskevat selitysmallit”. Kirjassa avataankin näkökulmaa muun muassa yhteiskuntaluokkiin, työhön, terveyteen, perheeseen, rikkolaisuuteen, hyvinvointivaltioon ja poliittiseen osallistumiseen. Tarkasteluille on ominaista se, että kukin luku avaa tarkasteltavan ilmiön käsitteellistä perustaa, sosiologista rakennetta ja olemusta empiiristen tutkimustulosten pohjalta. Ratkaisua voi pitää onnistuneena, sillä monet kirjan sisältöluvut johdattavat oivallisesti paitsi aiheeseen, sosiologiaan ja sosiologiseen

ajatteluun, myös suomalaiseseen yhteiskuntaan.

Kirjaa lukiessa ei kuitenkaan välttyä mielikuvalta, että sen tavoitteena on muukin kuin kertoa, että tietyt tutkimuskohteet ovat sosiologiassa tärkeämpiä kuin toiset. Siinä on nimittäin tehty muutama mielenkiintoinen ratkaisu, jotka tekevät teoksesta aivan erityisen johdatuskirjan.

Kirjassa kannetaan huolta siitä, että sosiologia on menettänyt aiemman selitysvoimansa, eikä se ole enää suunnannäyttävä muille ihmis- ja yhteiskuntatieteille. Sosiologia on pirstoutunut liiaksi ja se on enemmän teoreettinen kuin empiirinen tiede, jota vaivaa lisäksi vielä jakaantumisen kvantitatiiviseen ja kvalitatiiviseen leiriin. Vaikka kirjan toimittajat välttelevät antamasta yhtä määritelmää sosiologialle, on sosiologian tehtävä heille selvä: se tarkastelee yksilön ja yhteiskunnan suhdetta, ymmärtää yhteiskunnan suhteellisen pysyviä muotoja, yhteiskunnan yksilöille tarjoamia toimintaedellytyksiä sekä näiden muutosta, pyrkii muodostamaan yleistyksiä yhteiskunnasta ja ihmisten keskinäisestä toiminnasta sekä hahmottaa sosiaalisia ilmiöitä yhteiskunnallisina tekijöinä. Tuttua sosiologiaa, eikö? Perustehtävänasettelultaan teoksen sosiologia onkin kovin

perinteinen, mutta se on sitä tarkoituksella. Kirjasta paistaa halu paaluttaa maaperää perinteisen sosiologian paluulle esittämällä, että jos tieteenala ottaisi askeleen taaksepäin ja palaisi juurilleen, se voisi eheytyä ja päästä pois nykyisestä alennustilastaan.

Kirjassa suorastaan tyrkytetään paluuta ”vanhaan, hyvään sosiologiaan”. Ensinnäkin teoksessa korostetun aseman saa durkheimilainen sosiaalisten rakenteiden tutkimus, jollaista harjoitettiin aikana ennen kuin sosiologia kirjan mukaan hajosi erilaisiin metodologisiin suuntauksiin ja empiirinen tutkimus jäi teoreettisen ja käsitteellisen pohdinnan jalkoihin. Pääosassa onkin sosiaalisiin rakenteisiin keskittynyt ”reaalitieteellinen” sosiologia. Kirja pyrkii esittelemään sosiologian yhteiskuntaa tutkivana ja sen ilmiöitä tarkastelevana empiirisenä tieteenalana vastaavalla tavalla kuin Allardt ja Littunen tekivät *Sosiologiassaan* vuodelta 1958, jota tekijät pitävätkin käsillä olevan kirjan rakenteellisisällöllisenä vertauskohtana (s. 5). Ulos taas on jätetty laadullisiin tutkimusmenetelmiin perustunut kulttuurinen sosiologia, antropologinen kulttuurintutkimus ja yksilökeskeinen aikalaishiagnoosi (s. 13), jotka ilmeisesti edustavat sosiologian hajaantumisen aikaa.

Toiseksi kirjassa väitetään, että sosiologian oletetusta metodisesta eripurasta päästäisiin keskittymällä ”sosiaalisilla mekanismeilla” selittämiseen (s. 246) ja hyödyntämällä tutkimuksissa mertonilaisittain keskitason teorioita (s. 245). Tämä olisi kirjan mukaan välttämätön suunnanmuutos, sillä nykysosiologialle ominainen tapa rakentaa teoreettista ymmärrystä yhteiskunnasta ilman, että teorioita koetellaan empiirisesti, nakertaa sosiologian uskottavuutta tieteenä. Myös metodologiset sodat saisivat näin rauhanomaisen ratkaisun. Lisälukemistoksi kirja tarjoaa kattavan kavalkadin klassista sosiologiaa: tarjolla on muun muassa Allardt & Littusen *Sosiologia* (1958), Allardtin *Sosiologia I* (1983) ja Émile Durkheimin *Sosiologian metodisäännöt* (1895), josta sanotaan, että se tarjoaa hyvän johdatuksen sosiologian keskeisiin käsitteisiin ja käyttötapoihin. Työtä koskevassa luvussa lisälukemistona on Durkheimin *Sosiaalisesta työnjaosta* (1893) ja Max Weberin *Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki* (1904), perhettä koskevassa luvussa Edward Westermarckin *The History of Human Marriage* (1891) ja sosiaalipolitiikan lisälukemistoksi Pekka Kuusen *60-luvun sosiaalipolitiikka* (1961). Toki tarjolla on tuoreempaakin luettavaa, pääosin kirjoittajien omia teoksia tai kvantitatiivisia

tutkimuksia, mutta päälinja rakentuu klassikoille.

Kirjaa voikin pitää puolustuspuheenvuorona perinteiselle sosiologialle, jonka tutkimuskohteena ovat sosiaaliset rakenteet ja jota ohjaa tieteellinen ajattelu sekä yhteiskunnallisten ilmiöiden empiiriseen tutkimukseen perustuva teoreettinen mallintaminen. Kirjan viittaukset klassiseen sosiologiaan kertovat, että malli tällaiselle sosiologialle on olemassa, kunhan unohdamme epäempiirisen ajatuksen sosiologiasta keskusteluna yhteiskunnan kanssa.

Kaikki perusoppikirjat ovat aina enemmän tai vähemmän näkökulmaisia, mutta käsillä oleva teos on sitä aivan erityisen paljon. Teosta ei voi suositella niille, jotka haluavat perehtyä sosiologiaan ja sosiologiseen ajatteluun kaikessa monipuolisuudessaan, sillä siihen teos on aivan liian rajautunut ja tarkoitushakuinen. Sen sijaan jos tavoitteena on perehdyttää rakenteita ja instituutioita tutkivaan sosiologiaan, Erolan ja Räsäsen toimittama teos on vallan mallikas ja oivallinen johdatus. Suosittelisin, että jos kirjaa käytetään oppikirjana, sen rinnalle otetaan joku monipuolisempi johdatuskirja, esimerkiksi Kimmo Saariston ja Kimmo Jokisen *Sosiologia*.